

Finn Tarp (ed.), *Foreign Aid and Development. Lessons Learnt and Directions for the Future*, London and New York: Routledge, 2000, 498 s., £18,99.

Danske økonomer er ikke kendt for i særligt omfang at beskæftige sig med udviklingslandenes problemer, og alene af denne grund bør denne antologi omkring international bistand og udvikling hilses velkommen. Bogen er et resultat af et flerårigt initiativ iværksat på Københavns universitets økonomiske institut og støttet af Rådet for Udviklingsforskning med det formål at fremme den udviklingsøkonomiske forskning i Danmark. Flere af bogens bidrag er da også skrevet af danske forskere.

Det erklærede formål med bogen er at gøre status over den eksisterende viden omkring international udviklingsbistand, at diskutere aktuelle udviklingsudfordringer samt at diskutere, hvorledes bistanden i fremtiden bør forholde sig til disse udfordringer. Bogen består af et relativt kort opsummerende indledningskapitel efterfulgt af 19 artikler organiseret i fire hovedgrupper: 1) hovedtemaer i udviklings- og bistandsdiskussionen, 2) specifikke bistandsformer, 3) økonomiske perspektiver på international bistand og 4) bredere temaer. Konkret dækkes temaer som statens rolle, bistandens makroøkonomiske virkninger, fødevarebistand, miljøbistand, teknisk samarbejde, programbistand, kønsrelateret bistand, bistand til offentlig forvaltning, privat-sektor bistand, betinget bistand, bistand i konflikt-situationer samt en del andre emner. Forfatterne til de enkelte artikler består foruden de danske forfattere af en imponerende række af internationalt kendte, primært britiske og amerikanske, forskere. Den økonomiske tilgangsvinkel præger naturligt nok flertallet af bidragene, men ikke mere end at enhver med interesse for de forskellige emner vil kunne følge med.

Det siger sig selv, at alene mængden af behandlede temaer betyder, at bogen kommer godt rundt om mange dele af den internationale bistandsdiskussion, og som hovedregel er der tale om kompetente og velargumenterede bidrag, der opfylder ambitionen om at gøre status på de enkelte områder. Ønsket om at gøre status på så mange områder afspejler ganske godt den vækst, der har været i de målsætninger, som bistanden i løbet af de seneste 40-50 år er blevet sat til at opfylde. Samtidig betyder det dog også, at læseren godt kan miste overblikket, efterhånden som læsningen skrider frem. Her er det nyttigt at vende tilbage til de indledende oversigtsartikler om hovedtemaerne i bistandsudviklingen. Erik Thorbeckes indledende oversigt over "udviklingsdoktrinen" udvikling gennem fem årtier er således fremragende til at skabe overblik, og den fremhæver fint det samspil, der bestandigt har været mellem de fremherskende økonomiske teorier, de politiske målsætninger, de valgte strategier og de eksisterende datasystemer. Ændringerne over tid i disse forhold har påvirket den internationale bistands størrelse, art og retning, hvilket tydeligt kommer frem. Samtidig illustrerer gennemgangen også

Finn Tarp (ed.), *Foreign Aid and Development. Lessons Learnt and Directions for the Future*, London and New York: Routledge, 2000, 498 s., £18,99.

Danske økonomer er ikke kendt for i særligt omfang at beskæftige sig med udviklingslandenes problemer, og alene af denne grund bør denne antologi omkring international bistand og udvikling hilses velkommen. Bogen er et resultat af et flerårigt initiativ iværksat på Københavns universitets økonomiske institut og støttet af Rådet for Udviklingsforskning med det formål at fremme den udviklingsøkonomiske forskning i Danmark. Flere af bogens bidrag er da også skrevet af danske forskere.

Det erklærede formål med bogen er at gøre status over den eksisterende viden omkring international udviklingsbistand, at diskutere aktuelle udviklingsudfordringer samt at diskutere, hvorledes bistanden i fremtiden bør forholde sig til disse udfordringer. Bogen består af et relativt kort opsummerende indledningskapitel efterfulgt af 19 artikler organiseret i fire hovedgrupper: 1) hovedtemaer i udviklings- og bistandsdiskussionen, 2) specifikke bistandsformer, 3) økonomiske perspektiver på international bistand og 4) bredere temaer. Konkret dækkes temaer som statens rolle, bistandens makroøkonomiske virkninger, fødevarerbistand, miljøbistand, teknisk samarbejde, programbistand, kønsrelateret bistand, bistand til offentlig forvaltning, privat-sektor bistand, betinget bistand, bistand i konflikt-situationer samt en del andre emner. Forfatterne til de enkelte artikler består foruden de danske forfattere af en imponerende række af internationalt kendte, primært britiske og amerikanske, forskere. Den økonomiske tilgangsvinkel præger naturligt nok flertallet af bidragene, men ikke mere end at enhver med interesse for de forskellige emner vil kunne følge med.

Det siger sig selv, at alene mængden af behandlede temaer betyder, at bogen kommer godt rundt om mange dele af den internationale bistandsdiskussion, og som hovedregel er der tale om kompetente og velargumenterede bidrag, der opfylder ambitionen om at gøre status på de enkelte områder. Ønsket om at gøre status på så mange områder afspejler ganske godt den vækst, der har været i de målsætninger, som bistanden i løbet af de seneste 40-50 år er blevet sat til at opfylde. Samtidig betyder det dog også, at læseren godt kan miste overblikket, efterhånden som læsningen skrider frem. Her er det nyttigt at vende tilbage til de indledende oversigtsartikler om hovedtemaerne i bistandsudviklingen. Erik Thorbeckes indledende oversigt over "udviklingsdoktrinen" udvikling gennem fem årtier er således fremragende til at skabe overblik, og den fremhæver fint det samspil, der bestandigt har været mellem de fremherskende økonomiske teorier, de politiske målsætninger, de valgte strategier og de eksisterende datasystemer. Ændringerne over tid i disse forhold har påvirket den internationale bistands størrelse, art og retning, hvilket tydeligt kommer frem. Samtidig illustrerer gennemgangen også

utilsigtet, hvor lille direkte indflydelse 1960'ernes og 1970'ernes mere radikale og kritiske udviklingsteorier har haft på bistandsudviklingen. Selv ikke moderat kritiske og udviklingsteoretisk indflydelsesrige økonomer som Raul Prebisch, Hans Singer og Gunnar Myrdal – for slet ikke at tale om afhængighedsteoretikerne – er at finde i denne sammenhæng.

Mens hovedparten af artiklerne udgør grundige og sobre oversigter over de givne emneområder uden dog at indeholde de store nyheder eller revolutionerende forslag til fremtidige forandringer, er der nogle enkelte, som der er lidt mere "bid" i. Et spændende eksempel er Elliot Bergs artikel om de stort set fejlslagne forsøg på i 1990'erne at gennemtvunge reformer af den offentlige sektor i de afrikanske lande. Det er ikke i noget væsentligt omfang lykkedes at privatisere de statslige foretagender, at reformere forvaltningerne samt at kontrollere de offentlige udgifter. Årsagerne hertil er ifølge Berg ikke, at man (dvs. Verdensbanken) ikke reelt har forsøgt dette, men at man har været for dårlige til at skræddersy reformprogrammerne til de enkelte lande; man har valgt uhensigtsmæssige instrumenter, og man har ikke alvorligt søgt at opnå lokalt "ejerskab" til reformerne. På mange måder fejl, som afspejler problemer hos donororganisationerne meget lig dem, som normalt tilskrives modtagerlandenes institutioner! En lignende markant kritik af donororganisationernes arbejde findes i Ravi Kanburs artikel, som omhandler den udbredte brug af betinget bistand (konditionalitet) i Afrika op gennem 1990'erne. Artiklen illustrerer det vanskelige i at bruge tilbageholdelse af bistandsmidler som middel til at gennemtvunge en ændret adfærd hos modtagerlandene, ikke mindst fordi der er så mange interessenter på donorsiden, som presser på for udbetaling af bistandsmidlerne. Hans konklusion er, at brugen af konditionalitet har slået fejl i Afrika, og at de gentagne forhandlinger mellem donor og modtagerland, som ikke mindst er udbredte ved betinget bistand, har alt for store omkostninger i form af beslaglæggelse af tid og ressourcer for modtagerlandenes regeringsapparater. Trods de ind imellem kritiske kommentarer til donorlandenes politikker, er det dog et gennemgående træk for bidragene, at de forholder sig positivt og konstruktivt til den internationale bistand, om end de også præges af den udbredte pessimisme og bistandsskepsis, som følger af de faldende midler, som de rige lande afsætter hertil, og den bekymrende økonomiske og politiske situation, som det store bistandsmodtagende kontinent, Afrika, befinder sig i.

Set i det perspektiv er der grund til en vis forsigtigt bistandsoptimisme, når man læser bogens vel nok mest markante bidrag, Finn Tarps og Henrik Hansens gennemgang af de hidtidige statistiske analyser af sammenhængen mellem international bistand og økonomisk vækst, opsparring og investeringer. I artiklen påviser de, at der ikke er solid teoretisk og statistisk basis for den udbredte opfattelse, at der ikke kan påvises positive virkninger af bistanden på de overordnede makro-økonomiske parametre, vigtigst vel den økonomiske vækst. Det er ellers baggrunden for den opfattelse, som i økonomikredse kendes som mikro-makro paradokset, nemlig det forhold, at der findes mange studier, som viser en positiv virkning af enkelte bistandsprojekter, mens virkningen af bistand på makroniveau er negativ. Ifølge Tarp og Hansen er der slet ikke tale om et paradoks, da der gennemgående også på makroniveau kan påvises positive bistandseffekter. I samme omgang kri-

tiserer de også stærkt den nyeste, stærkt opreklamerede, bistandsforskning fra Verdensbanken, som angiveligt skulle vise, at bistanden kun har positive virkninger i de tilfælde, hvor modtagerlandets regering fører en såkaldt "sund" økonomisk politik. Denne påståede sammenhæng hviler ifølge forfatterne på et statistisk set alt for skrøbeligt grundlag. Det kan for en ikke-økonom være lidt vanskeligt at tage de mange statistiske beregninger helt alvorligt, da de jo ifølge sagens natur må sammenfatte meget komplekse fænomener, som den internationale bistand i stigende grad udgør, i enkle tal, der kan indgå i beregningerne. På den anden side er der ingen tvivl om, at især Verdensbankens mange beregninger, inklusive den artiklen kritiserer, spiller en væsentlig rolle som legitimering af bistandspolitiske beslutninger hos mange donorer, og her er det naturligvis befriende med en grundig kritik fra uafhængige forskere.

Det er også befriende, at en dansk forskergruppe har igangsat og medvirket til en diskussion om international bistand, hvor den danske bistand for en gangs skyld kun spiller den rolle, som den er berettiget til – og det er stadig en meget begrænset rolle!

I en samlet vurdering udgør bogens bidrag som helhed et nyttigt supplement til den internationale diskussion om bistand, og den er et godt udgangspunkt for en styrkelse af den danske forskningsindsats inden for udviklingsområdet. Håbet er naturligvis, at den efterfølges af forskning, som i højere grad præsenterer ny og gerne kontroversiel viden.

Jørgen Dige Pedersen
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Paul du Gay, *In Praise of Bureacracy*, London: Sage, 2000, 159 s., \$25,95.

Som det fremgår af bogens titel, så har Paul du Gay været drevet af et ønske om at argumentere for bureaukratiets velsignelser. I den forstand er bogen i sit udgangspunkt ganske provokerende og befriende *anti-mainstream*. Som du Gay bemærker, er bureaukratiet blevet angrebet fra flere sider i den akademiske litteratur, ligesom der er sat spørgsmålstegn ved bureaukratiet som den mest hensigtsmæssige organisationsform og eksperimenteret med andre former i den offentlige forvaltning i en lang række lande i de seneste par årtier.

Du Gay tager kritisk fat på tre typer af moderne bureaukratikritik ud fra en weberiansk opfattelse af bureaukratiet. Eller mere præcist Hennis' "rekonstruktion" af Weber, der lægger vægt på "den Weber, hvis centrale tema er formationen af personligheden tilpasset distinkte livsverdener, specielt den metodiske ordning af det professionelle virke" (p. 9), det vil vel sige den Weber, der ser verden, herunder bureaukratiet, som roller og normer.

Den første bureaukratikritik, du Gay behandler, er den, der udspringer fra de kommunitære kredse, i du Gays bog eksemplificeret med Alasdair MacIntyre. MacIntyre fremstiller bureaukratiet og bureaukraten som en organisation og en